

ennek általán, a mai viszonyok között pedig éppenséggel más okokon és másfajta megfontolásokon kell megfordulnia. A leánygimnázium ilyen kontemplálása — ellenkezőleg — éppen a fiúiskolák jelen be-
rendezésének a párhuzamos megfelelője és épp az ehhez képest való
érvényesülési időarányt hivatott kiegyenlíteni. Ha t. i. a fiúk karrier-
jében a normálisan egyéves katonai szolgálatot a középiskola idejéhez
számítjuk, tulajdonképp csak ez a 9 éves leánygimnázium fogja az
egyenlőséget megteremteni.

Jóhiszemű mérlegelő előtt nem szorulhat hangsúlyozásra, meny-
nyire kizárja idejutásunk egész kényszerűsége, hogy a nőknek ez az
egy évvel megtoldott középiskolája olyan előleges eltökélés gyümölcse-
ként tekintessék, mely a lányok munkabírásába vetett bizalmatlanság-
ból eredt. Ellenkező irányban, abból indultunk ki, hogy a leánygim-
náziumok terhelése a fiúiskolákénál több pontban és tárggyal *a priori*
súlyosabb, viszont a latin nyelvben kitűzött cél még így sem érhető
el és ez alapokon célhoz vezetőbb megoldást nem tudunk találni.
Nehéz is volna, mikor a folyton növekedő tudományos és pedagógiai
igényekhez képest már a fiúiskolák anyaga is egyre jobban feszegeti
a nyolc éves beosztás falait! Hogy aztán a lányok látszólagos veszte-
sége nem is valóságos veszteség, ellenkezőleg kiegyenlítődség, ez nem
a női nem ellen irányuló ravasz érv, csak vigasztaló igazság: a hely-
zet csak látszólag rosszabbodnék. Különben pedig mindig kész vagyok
egész kényszertervemről egy hasonlóan hatékony és csak 8 éves ja-
vaslattal szemben lemondani, de ahhoz mindenesetre más szakoknak
kellene engedékenyeknek lenniök, helyesebben lehetniök.

Addig is legyen szabad megjegyeznem, hogy egészen sajátosan
női szempontból, e 9 osztályos leánygimnázium külön jogosultságát
és célirányosságát csak erősítheti, hogy a középiskola szellemi lezárá-
sához szükséges lelki fejlettséget — amint a leányoktatás terén nálam
sokkal tapasztaltabb erők biztosítanak — leányoknál csak épp az így
a középiskolának megnyert 18—19. életév nyújtja először, úgy hogy
ennek, minden tárgy körében eszközözlendő kihasználását különösen
és — a többi évekhez képest — hasonlíthatatlan mértékben értékes-
nek és értékesíthetőnek szabad remélnünk s méltán várhatjuk tőle
az így érlelendő gyümölcsök meglepő nemességét.

(Kolozsvár.)

Marót Károly.

A tanítóképzőintézetek elhelyezése.

A M. P. januári számában Benisch Arthur középfokú iskoláink
elhelyezéséről szólva, helyesen állapítja meg, hogy az államérdeknek
alarendelt kis helyi érdekek miatt sok iskola nem a megfelelő helyen.

van, ami nemcsak az egyén nevelése, hanem a nemzetnevelés szempontjából is nagy baj. Igen csodálkoztam azonban a bevezetésben példaként említett tételen, hogy «a tanítóképző népessége s tanulóanyagának minősége szempontjából meglehetősen közönbős, hogy az Modoron van-e vagy Pozsonyban, a 288 lakost számláló Stubnyafürdön vagy pl. Besztercebányán; az, hogy a székhely falun van-e vagy kulturális gócpontban, inkább a tanerőkre nézve van kulturális vagy materiális jelentőséggel». Régi felfogás régi tévedése az az állítás, hogy a tanítóképzés épügy történhetik Modoron, mint Pozsonyban, Stubnyafürdön mint Besztercebányán. Fél századdal ezelőtt, mikor a mai nemzeti élet lendületével mind biztosabban emelkedő tanítóképzés az 1868: XXXVIII. törvényeikből kisarjadt, a kormány közelében táplálták azt a felfogást, hogy a tanítónövendékeket meg kell tartani abban a falusi környezetben, amelyből származtak és amelybe majd visszakerülnek. Azt mondták a fejlődés hajtó erőit félreismerő pedagógusok: a falu csendes nyugalomban nevelődő tanítónemzedék ment marad a lüktető városi élet erkölcszlító hatásaitól, a ki nem elégíthető vágyaktól, alaposabb és gyakorlatibb lesz tudásában, mert az idillikus falusi nyugalomban ritkábban tolakszik elválasztó erő a tanítónövendékek és a könyvek közé. Akkor osztották nálunk szét az állami tanítóképzőket, mikor még mélyen gyökerező közhit volt, hogy csak a falu a tisztaság hajléka, melyet üdvözlünk, a város pedig a zavaros vágyak, a nyugtalanság, a lelki veszedelmek tanyája mindenki számára, akinek lelke még nem nőtt bele a hagyományos formákba. Ezért volt akkor még a berni kanton tanítóképzője is Hofwylben és nem a mai berni házában. Mi pedig népoktatási törvényünkben erősen — egyébként okosan — svájci hatás alatt állottunk. Fél század alatt azonban másutt is, nálunk is alaposan megváltozott a felfogás a helytelenül szembeállított falusi és városi élet nemzeti jelentőségéről és nem kevésbé a népiskolai tanító hivatásáról. Él még, de mulóban van az a hit s a háború után hamarosan kimulik egészen, hogy a népiskola lelke csak az ABC és az Egyszeregy mestere, aztán azzal vége. Mind többen látják és becsülik a nemzet életét értők és irányítók közt a határozott egyéniségű tanítókat, akik a mindennapi iskola hat osztályán túl az ismételőiskolákban és az ifjúságművelő egyesületekben az egész nemzet életét élik és éltetik a velük fejlődő új nemzedékben. Mind nagyobb a számuk azoknak a tudásra hivatott gondolkozó magyaroknak, akik vallják, hogy a legeldugottabb hegy-mögi falu tanítójának a lelke az egész nemzet életének szent edénye. Ebben az edényben bent van a tegnapi megmaradt és ma élő nemzeti akarat a továbbvezető holnap vágyaival együtt. Ez a szent edénye a nemzeti életnek gyönyörű egysége a tegnapi és a ma sok kicsi kö-

zösségének, egyesek és családok, falvak és városok hagyományainak és törekvéseinek. A tanító lelke nem egy részlet: sem a foglalkozás, sem a faj, sem a politikai vagy hitvallási felekezet részlete, ő a mindeneket összefoglaló, minden ellentétet megoldó összhang. A tanító lelke egyszerre a lehetőségekben megnyugvó elégedettség és az elmaradottságot ostromló szent elégedetlenség. A tanítóban élnie kell mindannak, amit nemzete gazdái, iparosai, kereskedői, tudósai, írói, művészei, minden alkotó munkásai műveltségnek teremtettek, hogy az ő élete melegeben meginduljon a vele és benne élő új nemzedék műveltségének sejt-ozslása. A tanító — ahogy a mind sűrűbben megszólaló közvélemény nyilatkozataiból is örömmel halljuk, akik erre szeretettel figyelünk — ma már nem annyit ér, amennyit iskolákból, könyvekből önmagának szerzett ismeretet tud, hanem amennyi megértést, együttérzést, tennivágyást és tennitudást ezekkel az ismeretekkel másokban megérlel.

Adhatnak-e a szegényes műveltségű helyeken vagy minden művelődési intézményt nélkülöző falvakban elhelyezett tanítóképzőintézetek a nemzetnek ilyen gazdaglelkű, sugallóerejű, tehetségbontó tanítókat? Megérthetik- és megszerethetik-e a nemzeti élet szerveit a tanítónövendékek olyan jól és olyan erősen Modoron, mint Pozsonyban, mikor ott az emberi tökéletesedés, a szép és jó élet sok olyan eszközéről csak szóban és legfőlebb képből magyarázhat kínos-nehezen a tanár, melyről Pozsonyban alig-alig kell beszélnie, mert tanítványai velük, bennük élnek? A társadalmi élet finomságai, szépségei vajjon oly könnyen és elveszthetetlenül nőnek-e a tanítónövendék lelkében Modoron, Stubnyafürdőn, Székelykeresztúron és még egy-néhány helyen, mint Pozsonyban, Győrött, Aradon, Temesvárt, Kolozsvárt, ahol a gazdasági és szellemi művelődés új meg új intézményeiből új meg új nevelő erők ellenállhatlanul hatnak tanárookra és tanulóokra? Hacsak nem kivételes nagy egyéni tehetségűek, tanárok és növendékek lehet-e az irodalomban, a művészetekben kifejeződő szépérzést oly életszükségletté tenni Modoron, mint Pozsonyban, ahol a növendékek, színházban átélik azt, amit az irodalom tanára megsejtett velük, ahol zeneművészek, zenekarok előadásáiban a növendékek zenetehetségük számára ideálokat kapnak, ahol a régi műveltség nemesebb formái közt dolgozó és szórakozó társadalom családi köreibe a legszegényebb származásúak is kínos botlások, fájdalmas csüggedések nélkül nőhetnek bele abba a művelt élnitudásba, melyet az ifjú tanítónak ki kell vinnie magával már pályája elejére is, hogy kevesebbnek ne érezze magát, ha olyan társaságba veti sorsa, ahol ezek a finom életformák már megvannak, vagy pedig példaadásának biztosságával meghonosítsa a városi élet szépségeit, ahol azoknak még sem magvetői, sem gondozói nem voltak.

Ha Benisch elismeri, hogy a tanárok művelődésére nézve fontos, hogy falun vagy művelődési gócponton van-e a tanítóképzőintézet székhelye, akkor nem lehet azt mondania, hogy ez a tanulók anyagának minősége szempontjából mindegy. Egyrészt azért, mert a tanárok nem halványodó, izmosodó művelődési érzéke a tanulók tehetőségének éltető ereje, másrészt pedig azért, mert a tanártestületében és taneszközeiben legtökéletesebb iskola is csak a legfontosabb, de nem az egyedüli tényezője a nevelésnek. Elismeri ezt a középiskolákra vonatkozólag a jóhiszemű cikkíró is, mondván a következőket: «Képzelmük el azt az egyszerűbb családból való ifjút, ki falusi elemijéből Podolinra került s ott végezte el a gimnázium nyolc osztályát! Mily előnyben lesz vele szemben az az ifjú, aki pl. a szintén kicsiny, de mégis intelligens társadalmú Késmárkon végezte tanulmányait! S a sokat hangoztatott nemzeti szempontból is sokkal inkább számíthatunk az olyan nemzetiségi ifjú asszimilálására, aki városban, tehát magyar légkörben, mint aki egy eldugott nemzetiségi faluban tanul, ahol az iskola egymaga sohasem lesz képes az idegen s elmaradt környezetben úrrá lenni.»

Azt hiszem, nagyon világos, hogy ha a podolini tehetséges ifjú nem jut el arra a tökéletességre, melyre a késmárki tehetséges ifjú, az baj, de sokkal inkább csak egyéni baj, mintha a stubnyafürdői tehetséges tanítónövendékből nem lesz olyan serkentőerejű tanító, amilyen lehetett volna, ha — mondjuk — Besztercebányán nőtt volna bele a magyar műveltségbe. Ami a podolini gimnázista lelkében nem születik meg, a nemzet vagyonában egy számnak a hiánya, ami azonban a nemzedékek nevelésére készülő ifjú lelkében meg nem születik, bárha élni ereje volna, sokszorosan hatványozott számnak a hiánya a nemzet vagyonában.

Tanítóképzőintézetnek csak városban, lüktető műveltségű városban van helye. A város ki tudja elégíteni a falu szükségleteit, a falu a városét nem. A városi életben nevelődő tanítónövendékek legnagyobb része mindig is falusi származású lesz, akik a tudat alatt a gyermekkor emlékeiben magukkal hozzák a falusi élet varázsát, visszavonzó szeretetét, melyet a városi nevelés a mind helyesebbé váló gazdasági oktatással és a falusi tanulmányi kirándulások tudatossággal mind hatalmasabbá tesz. A városi képzés csak azokat a növendékeket fogja elidegeníteni a falutól és a városba terelni, akiknek lelki berendezettsége úgyis kiütött a falu életkörülményeiből. Aki városi szülött, a csöndesebb, egyszerűbb és közvetlenebb élet vágyát táplálja lelkében, a város ezer hatásának beidegzettségével is ki fog menni a falura, melybe hamar belekapcsolódik, mert a legnagyobb műveltséggel sem marad idegenül senki a legegyszerűbb lelkek közt sem, ha a szeretet.

fényével sugározza be őket. És meg fognak maradni a falu hívei egész lelkükkel a falu gyermekei közt, éppen csak hogy be-bekívánczognak majd fogékony ifjúságuk eleven világába, ha a lentjárás megszokásától az emelkednitudás gyengülését érzik. Népoktatási törvényünk, kormányaink is egyesületekkel és tanfolyamokkal a falu tanítóit időnkint bekívánják a városba, hogy itt az egész nemzet lelkének műveltségéből meggazdagodjanak és úgy térjenek vissza új magvetőknek és régi magérlelőknek. Azonban hiába gyűjtik össze időnkint a városban a holnapra néző kormányférfiak a falu nevelőit, ha ezek tanulóifjúságuk boldog emlékeiben nem hoznak magukkal műveltségszálakat, melyekbe az új érzések és új akaratok megkapaszkodhatnak: kevesen lesznek, akik kiviszik magukkal a várost a faluba új nekiiramodások emelkedett céljának és új akaratok feszítő erejének. Az a vidék pedig a nemzeti emelkedés holt súlya marad, amelynek iskoláiban a falu megszokott ritmusát sohasem keveri meg a nyugtalanul kereső város neki-nekilendülését...

Nem mindegy nekünk tanítóképzőknek sem, műveltségi góc-pontokon vannak-e a középiskolák, melyekből mi is kapjuk alkotó munkánk anyagát, de a középiskolák tanárainak sem lehet mindegy, mi hol képezzük a tanítókat, mert ezek tanítványait meg ők kapják alkotásaikhoz anyagnak. Ha tanügyi közvéleményt kell kialakítani — ahogy Benisch Arthur helyesen kívánja — amely közvélemény állásfoglalásának súlyát az illetékes helyeken az iskolafenntartókkal szemben is éreztetni fogja, akkor ebben a közvéleményalkotásban a közoktatás minden tényezőjének kell részesednie a munkában és az eredményben. Az oktatás csak akkor lehet a nemzetnevelés jó ereje, ha a nagy és megbonthatatlan egységnek minden részlete a maga helyén és ugyanabban az időben él és nő. Ahol középiskola még nem élhet meg a tápláló, művelt talaj híján, ott tanítóképzőintézetnek még kevésbé van létjogosultsága. Ha már ott van, el kell onnan vinni. Végre is nem az épület az iskola.

(Arad.)

Szöllösi István.

A reformáció emlékünnepeinek pedagógiai érdekű irodalmából.

A világháború miatt a protestánsok a reformáció négyszázados emlékünnepeit szerényebb keretek között, de annál bensőbb módon ülték meg. Sajnálatos azonban, hogy a papir és nyomtatási költség tetemes emelkedése sok szép irodalmi tervet csírájában elfojtott, nem is szólva arról, hogy nem egy szerző megkezdett művét azért volt kénytelen félbenhagyni, mert közben karddal cserélte fel a tollat.